

Sporen van horen zeggen: een interview over *den tram...*

De interviewers waren Kaat Van den Bossche, Eleonore Jacobs en Zico Roothoof.

Ze zaten tijdens het schooljaar 2013-2014 in klas 5LAWI op het Sint-Jozefscollege in Aarschot.

Zij maakten dit werkje in 2014 bij de module 'Sporen van horen zeggen'.

Zij ondervroegen hier Frans Brusselaers (° 31-08-1923, of 91 jaar in 2014. ...hij vertelt héél graag...

Wat is uw naam?

Mijn naam, Frans Brusselaers, Brusselaers met ae, ae vanachter hé. Busselaers, ja.

Zouden we misschien uw geboortedatum mogen weten?

Ja, 31-8-23

Oké, en heeft u al heel u leven in Aarschot gewoond?

Ja ik ben , altijd dezelfde, dienstparochie. Ik kom van de herselse steenweg voor de barreel dan op de wemels straat, daar waar die daar appartementen zijn. Da huis ernaast rechtover waar da ze die die appelen verkopen. Ja das t ouderlijk huis. Euh en dan ben ik thuis ingewoond in dieen tijd waren der geen appartementen. Der waren geen huizen. Dus we hebben thuis ingewoond e paar maanden en dan naar de langdorpse steenweg gegaan en daar hebben wij 8 jaar gewoond en dan zijn we naar hier gekomen Dus ja ik woon hier al een tijdje, ik ben hier al van 43.

Hebt u , u hebt bij den trein gewerkt dan ?

Ja bij de spoorwegen.

Ja bij de spoorwegen.

Niet bij de bus spoorwegen eh.

Ja ja en dan euhm, er waren vroeger twee soorten trams daar was ne witte en daar was ne zwetten tram.

Ja daar waren meer als twee soorten ze

Ja ?

Jaja. Ze zijn eigenlijk begonnen, den eerste maar da was ni hier, da was in brussel .Ja met de paardentram. Dus euh de tram op rails allé nen bak op rails eh maar getrokken daar paarden ja das hier nooit geweest en dan is den euh den stroomtram van de buurtspoorwegen eh dus de zwarten tram hé en dan daarna is da me mazout en das hier wel geweest. Ma dan de elektrischen tram das nog nen achterloper. Das hier ook ni geweest en dan de volgende was de bus eh de bussen eh .

Ja

Maar stelde u ne keer voor nu eeeuh vroeger waren er zoveel leerlingen ni eh maar nu zijn da er over de 8000 hé en als ge nu , als t school uit is en ge gaat en staat en ge ziet aan het college wat daar opstapt, denk die bussen ne keer weg. Die waren er vroeger ni ze. De tram reed zo veel niet hé. Da was allemaal met de fiets en da was hier juist en da was, ge had ni veel keus. Het college had Grieks-Latijnse zes jaar en voor de rest landbouw de eerste drie jaar, maar daar was gene moderne. Daar was een kozijn die was altijd de pinus van de klas en die had hier die drie jaar

landbouw gedaanen is achteraf economus gewordenen die kwam dan in Leuven sint-pietersschool eh en da was die was een heel goeie student en die moest naar de midden jury gaan voor alles te herdoen, wan tda van 't college telde ni. Ja, ma da was ambetant natuurlijk, die moest alles opnieuw doen hé. Maar euh dan is heu dus euh de bussen zijn dan het laatst gekomen eh.

Euh hebt u ook in één van deze trammen gezeten? En in welke?

Jaja, da was in den tijd nog eh. En die reden euh in de stad tien kilometer per uur en buiten de stad dertig. Das ni veel hé. Nee ma da was, die moesten dus als die naar Westerloo reed da was een grote brug over de spoorweg die was, da werd ook tegengekomen, een lengte van 36 meters, die ijzeren eh en als ge dan den tram, want die poeft natuurlijk naar boven. En dan sprongen wij als jonge gasten, sprongen wij daar vanachter op maar natuurlijk daar was ook een chef garde bij en dan stuurde die ons weg enzo hé. Maar dan konden wij daar op staan en dan reed hem tot over de brug en dan sprongen wij er terug af eh, want de kon, want die reed ni hard hé. En die stopte aan 't wit huis. Aan 't wit huis daar waar nu, allé ja 't wit huis, wij zeggen 't wit huis nog maar euh 't wit huis das hier hier bij de kerk en met christus koning is het withuis verdwenen hé. Da was vroeger een grote café en met veel bouwmaterialen en Polen enzo verder maar das weg. Maar daar stond de halte van de tram en de volgende halte was het kerkhof. Het kerkhof van den rooien berg. Ja, en euh die, want me aller heiligen, met allerheiligen was er zelfs een speciale tramdienst, want de mensen hadden gene auto eh, een specialen dienst die reed alle 20 minuten van 't station tot, tot het kerkhof. Ja tot twaalf uur laat, want het waren de mensen. Want ik zal u zeggen en ge zult misschien verschieten, want wij zijn hier gekomen in 56 en in 56 waren er hier twee auto's, twee eh. Hier staan 85 huizen en daar waren twee mensen die de kost winde met met den otto, da waren joiieurs, kostberen. Dus die hadden en otto nodig maar die hadden geen garage, want die otto stond gewoon vanvoor op 't straat, allé, of vanvoor voor het huis, want de gargage die zijn maar achteraf gebouwd. Toen waren er geen garages. Die huizekes die ge ziet met die klein dingskes, links van die dingen eh, da was voorzien voor kippen en konijnen, maar das voor het landeigendom, maar wij wij wisten nog ni wat een kip was en een konijn. Wij waren daar ni, allé ja de meesten, wij waren daar ni geïnteresseerd. De kinderen die hadden hun fiets en ge moest die ergens zetten eh en daar waren ze dan achteraf op gekomen en das nog maar 50 jaar geleden eh. Maar, maar da is zo nu staan er twee, drie voor de deur, maar zo was da ni ze. Toen was alles te voet of met de fiets.

Nam u meestal alleen de tram of in gezelschap? En met wij dan?

Jaaa euh, meestal in gezelschap. Maar er waren ook mensen die die met de tram gingen werken die toen reden van hier zo bij het station hé. Want eh da was wel om, onder den oorlog daar was een halte op den roden berg op de Lierse steenweg en de Herselse steenweg daar, waar da ge nu ni meer naar lins kunt. Allé ge kunt eh, ma ge moet er door rijden, daar was een halt van van de spoorweg van de lijn naar Antwerpen. En da was gemakkelijk voor de mensen die daar woonden, want die konden den trein nemen hé. Ze konden de trein nemen, maar ze betaalden niet allé ge kunt het eh. Moet ik u nu, de jaren tot de jaren 60-70 da waren de gouden jaren en dan is het geslabakt eh. Maar welle, welle zaten in de slechte jaren, gewoon wij hebben de oorlog meegemaakt en ze zegden altijd het kan ni blijven duren en het is ook niet blijven duren, maar gelle, gelle weet da ni, gelle zijt in weelde groot gebracht hé. Dat is heel wat anders hé. Euhm want telefon, telefons die waren er niet er was éne telefonin de straat en dan gingen we daar telefoneren. De radio, da kwam, alle mens had gene radio hé. Wel, ik kwam bij de burenen luisteren naar 't nieuws. Tv in 't begin, er stond éne tv in heel deze straat en de mensen gingen, natuurlijk nu is da heel de dag, maar die mensen niet eh die gingen naar 't nieuws kijken eh. Da kunde u ni da kunde u ni voorstellen. En wij gingen van hier, van hier, wij moesten da te voet doen eh. Ik hen, ik zal nog eens iets zeggen, als mijn oudste zoon geboren is eh kochten wij een vrouwenfiets, maar dan nen grote. Twee fietsen da konden wij ni betalen en op een vrouwenfiets daar kon ik ook mee rijden. Ik heb nooit gene mannenfiets gehad. Nee, nu krijgen ze als ze drie jaar zijn een klein fietske, maar da bestond allemaal nog ni ze. Das later opgekomen ze, wij wij om te spelen, maar das een andere rupliek natuurlijk. Spelen waren ook helemaal anders. Ja, ma ja.

Nam u vaak te tram?

Wel euh, mijn vrouw die was van stroombeek euh en soms nam ik daar bij de bollekes uit ijzer daar eh, die bollen daar in stroombeek eh. Da ligt dicht bij grimberge en daar komt mijn vrouw vandaan, die was van westende, maar haar vader gaf les in de, in de ... dinges officier school in Laken. En daarmee waren die verhuisd naar Laken en euh ik heb allé gelle moet da ni allemaal weten maar ik heb die leren kennen in Brussel als ik werkte en ik moest daar den pardon op om naar Duitsland te gaan hé, maar toen zei mijn vader, die was van de spoorwegen, die zei kom bij de spoorweg binnen vier maand zijn die Duitsers weg. Ja, binnen vier maand da werd wel drie jaar en ik ben bij de

spoorweg gebleven, maar toen ben ik daar me Duitsland en op tijd afgestapt eh. Ik was daar drie weken, ik had getekend voor zes maand en ge stapt het af en ik ma ja ma ja en euh ik zeg ik mijn leven is meer waard en en de technische dienst ook die stuurde ze naar duistsland eh de machinisten, maar ik was administratie daar konden ze niets mee doen ginder eh.

Hoe was de sfeer op de tram?

Da was, da was gemoedelijker zal ik zeggen als als op den trein. De mensen die de tram namen. De Duitsers hebben in 1418 de sporen afgebroken voor het ijzer en ook trams ook afgebroken en euh, maar de spoorwegen die hadden ze nodig voor hun troepenvervoer. Toen de trammen kwamen. Allé allé de mensen waren da ni gewoon, ge kon naar Houwaard, naar Westerlo, naar Baal. Ze reden me bussen, met de tram eh. Naar Betekom en Haacht en ginder allemaal eh. Als ge da na gaat er waren veel, zal ik zeggen gelijk hier de brug over de spoorweg, maar dan over de laak achterde bussen en zo en en daar aan 't wac daar was ook een brug eh en euh daar allé daar waar de steenweg begint daar was ook een brug. Den tram kon zelfs over den spoorweg rijden en dan omgekeerd. Om op de steenweg terecht te komen hé.

Had u altijd zitplaats op de tram?

Euhm onder den oorlog was da moeilijk omdat er niet veel treinen reden en dan zagen ze da ni echt als een vervoermiddel eh. Dan dan moesten we staan. Dan werd da gevaarlijk als ge dus euh boven de zestien waart eh, ze namen u mee eh. Want ik ben juist in Brussel moeten weggaan, ik was, ik moest daar communiceren, ik was was ni benoemd eh en degene die ni benoemd waren die werden gezien als werkloos. Maar ik heb bij de Duitse gewerkt. Ik ben in Aarschot begonnen in 43. De mensen vroeger die vonden de Duitse taal das zo een echt speciale luidruchtige taal, Engels is iets helemaal anders eh. Maar het verschil was bij de Duits die vertrouwde ons ni en de Engelse waren anders. En toen zagen we wit-rood, want wit-rood da kenden we niet eh. En we rookten Engelse sigaretten. We kregen er van hen, maar we konden die goedkoop kopen eh. Van ons zakgeld kregen ze niks ze. Euh daar konden we ni veel mee doen, van ons zakgeld da we thuis kregen. De mensen hadden zelf niets eh. Want gelijk nu de knickers zullen we zeggen eh, met de knickers, de glazen knikker da was een rijkdom eh wij hadden van die dingies in klei eh die ander kleintjes, maar een glazen knikker nee da kunt ge ni da kunt ge echt absoluut ni vooruit. Het is voorbij eh.

Was er een bepaalde doelgroep die de tram nam? Was dat iedereen of jongeren of mensen die gingen werken?

Mensen die gingen werken ma da was ni oude of jongeren allé ma mensen die gingen werken, maar die gingen de jeugd eigenlijk niet he euh omdat ze moesten een ticket betalen, die reden met de fiets of die gingen te voet eh. Die gingen te voet van Aurodenberg kwamen ze te voet eh. Allé als ik da moet zeggen mijn schoonbroeder woonde in Blauwberg . In Herselt eh die kwam voor 's morgens voor de tram van kwart na zes. Kwam die van de blauwberg met zenne fiets eh. Of dat er geen... die moest om half negen beginnen eh. Die die tram bij manier van spreken stopte aan elke boom eh. Als ge nu om vier of om half vijf gedaan hebt in Brussel zijt ge kwart na vijf in Aarschot eh maar toen was da zo ni eh. Toen hadden ze om half zes gedaan eh om half zes gedaan me werken. En om kwart voor zes nen trein eh. En dan waart ge twintig na zeven pas in Aarschot eh. Die deed van Brussel Kortenberg en al. Al die die stations eh. Jaaa.

Was er een conducteur?

Ja!! (heel overtuigd) Daar was een conducteur want de ticketten werden toen genomen op de tram zelf. Ja, een conducteur. Daar was een machinist en een stoker en een conducteur en als het bijvoorbeeld marktdag was dan was er veel meer volk en dan reden ze ook speciaal, speciale trams voor de markt he. En euh dan was er dus ik zalt zeggen dan waren ze met twee dan was er ne man bij en die moesten de ticketten nog geven eh. En euh want dat konden ze alleen niet gedaan krijgen hé.

Was er een verschil tussen de conducteurs op de witte en op de zwarte tram?

Nee da was hetzelfde als op de busspoorwegen, zal ik zeggen die die die kledij was wa veranderd maar da was euh maar voor de rest voor de rest was da helfde eh.

Waren de conducteurs altijd vriendelijk?

Euhm als ik daar moet op antwoorden eh. Euhm ge hebt er bij de spoorweg ook vriendelijke en onvriendelijke. Ge hebt da overal eh. Ge hebt da overal eh, zelfs trekt ge nu trekt genu ne witte jas aan zoals verpleegers en verpleegsters eh. Das een speciaal beroep eh. Het is nu ni da ge een wit uniform aan hebt da ge helemaal veranderd eh. Hè das just eh. Euh maar euh dieee van den tram waren wel gemoedelijker mensen dan die van de, het was iets anders dan dan op den trein eh. Dat was precies de gallop van den trein maar straf ging da ni eh. Eum op de trein daar moesten meisjes en jongens eh appart zitten hé!!

En op de tram niet ?

Nee op den tram niet. Nee. Nee, op den trein daar was er een speciaal wagon eh. En da was enkel voor de vrouwen, daar mochte gij ni binnen eh. Aah nee daar mocht gij ni binnen. Da da was, maar op de tram was da ni. Daar was wel eerste en tweede klas. Ja da was er wel er was een verschil. Het één was een houten bak en da ander zo een kussen op zogezezd. Der was ni veel verschil zenne, maar ja das ook de eerste en tweede klas eh.

Bestond er zoiets als een abonnement?

Da da begon toen al, ja zo, zo soort abonnementen voor voor... ni die soort abonnementen die ze daarna gegeven hebben voor 56plusers en dat allemaal, maar er waren een soort van abonnementen. Meestal, zo is da begonnen, voor degenen die gingen werken. Die hadden, die hadden een speciaal abonnement da veel goedkoper was. Gelijik bij de spoorweg ook eh. Da's veel goedkoper als een gewoon abonnement eh. Jaja da begon zo al.

En weet u nog hoeveel dat dat kosten een tramticket?

Nee da weet ik ni, maar ik heb hier vanalles bijeen gedaan en euhik heb da gekopieerd voor ulle. Dat is, dat zijn één van die eerste trams, maar da was in Brussel zo eh, maar ik geef da. Maar in het algemeen eh. En das zo het gevolgtram. En euh, oei ja en das dieen paardentram, ge ziet da paard hier eh en dat is dan dien opentram en dat is dan de latere, de stroomtram. De stoom, dus de zwarte tram. En hiet hebt ge da nog ne keer eh. Met de sporen en de machinist enzo. Maar der waren goederen en daar waren soms enkel reizigers. Maar er waren ook met enkel goederen. En meestal gemengd. Want elder pikbussen daar waar da da brugske is zogezezd, voor over te gaan eh. Daar was vroeger een zwemdok. Ja da ligt bij een zwemdok eh er was in Aarschot geen zwemdok, ja da da was een zwemdok en euh daar was waar nu da gebouw van de pikbus staat daar zo vanachter waar de broers enzo zijn eh, daar was een halte, een dinges, een losplaats van de tram. Da was voor goederen voor Aarschot. Ze hadden gewoon stopplaatsen ook eh, maar daar was da voor het losmaken van hun kar. En da dat waren de tramkotjes die waren ook die waren ni door de busspoorwegen gebouwd hé, die werden gebouwd door de gemeente. De gemeente moest da doen. Da komt om da te bekostigen da daar zoveel reclam op staat. En das die grug van Werschter, in Werschter heeft die tram gepasseerd. Later ook, na den oorlog enzo. En dat is, er is een tijd geweest dat busspoorwegen en de spoorwegen éénzelfde, ze waren nog apart in bedrijven, in ontvangst en alles, da ze da ze samenwerkte. En euh... dus da ze gelijk over een lijn de 35, das van leuven naar Hasselt. Dat ze 35b's en 35a's zijn de aanduidingen van de bussen. Maar de reden voor de spoorweg, maar wij want ik heb het ook op 't fotoke staan en wij hadden niets te maken met de reizigers. Maar wij moesten toe zien op de stopplaatsen. En ik zal nog vertellen, da was iemand die bij de jeugdrechtbank werkte in Hasselt, en toen reden ze alle uren met de trein eh. En die die pakte de bus in rotselrijkland, maar eh die was altijd te laat die kwam hier in Aarschot, die trein reed om negen uur dan moest ge wachten tot tien uur. Ik zei zeg ik zal ne keer meerijden. Als ik erop zat was die man der ook bij. Ik zei zo niet eh ik pakte mijne otto en ik reed naar rotselaar. Ik zette mij niet aan een kotje eh, maar een beetje verder. En ik hield die zo in 't oog eh. En weet ge waar da da van kwam? Die verkeerde daar in een boerderij, die had geen reizigers bij, maar die verkeerde en dan ging die nen goeden dag zeggen. Maar ik zeg potverdorie en die mensen in Aarschot mankeerden hun trein. Zo iets doet ge niet eh man. Ik zeg dat moet niet meer gebeuren of ik zet het op papier hé. Ik zeg da da ga niet eh. Die ging nen goedendag zeggen! Ja ma die reed met den bus ma ik zeg ma gij niet eh. En nee en daarmee heb ik zoiets das van '78 da zijn de uren dan kunt ge de stopplaatsen zien. Hoe lang da ze op reden van aarschot-scherpenheuvel-diest. Euh, de uurregelingen. De uurregelingen, ja. En dat is goddeliviserweert, dat is ne private man die met de bus reed van Aarschot over Halen. En hier zie goddelieve rijdt met de bus, maar da was helemaal in het begin. Die man da heb ik altijd horen zeggen eh als er iemand, laat ons zeggen, in nieuwroden een boodschap moest doen, en die reed dan verder met den tram eh. Met de bus wil ik zegen eh. En da duurde ni lang eh da was met de hand gelegen eh. Dan bleef die bus wachten totdat die man of die vrouw gedaan had en dan reed die verder. Das allemaal iets dat nu niet meer kan hé. Aah ma nee ik heb u gesproken over de beek voor de steenweg, van die die

dinges van die brug eh. Hier hebt ge die brug. Ik weet ni of ge er iets mee zijt maar da krijgt ge. Jaja, en euh hier heb ik de uurregelingen van in '38 van Aarschot naar Tienen en van tienen naar Westerloo. Maar daarmee dan hebt ge iets hé.

Aah ja want da was ook een vraag want ik dacht ook van dat is misschien wat lang geleden ofzo dat daar niets van bestond, maar daar waren dus papieren van?

Ja ja maar ik was aan de sporen en ik heb al mij geïnteresseerd voor de spoorwegen, en da viel zo een beke dingeh. Ja, want euh bij de spoorwegen heb ik zelfs een boekje uitgegeven 130 jaar spoorwegen. Maar ik ben gestopt, want ik had geen tijd meer, mijn vrouw is lang ziek geweest, dus nu.. nu is ze er niet meer, en eeeuh daarmee heb ik weinig tijd om da te doen. En ik ben gestopt toen ze met de trein begonnen zijn maar de geschiedenis van de spoorwegen, van de busspoorwegen, 100 jaar geleden of nu is just hetzelfde. Gij zegt ik moet er slasel hebben – in mijnen hof eh en gij zegt neeje ver van daar ik moet da ni hebben die vuiligheid. Verstaat ge, just hetzelfde. Binnen de politiek maar ik ben gestop tin '86, als de eerste trein reed Leuven-Aarschot. Soms Herentals eh maar da was eerder een onderdeel, allé ik moet nu niet te veel gaan uitwijken, van de spoorwegen da was eigenlijk een onderdeel van een verbinding van Frankrijk naar Nederland. De eerste gedachte was Parijs-Amsterdam via Herentals daar kon ge met de fiets op rijden. Da hebben ze ooit terug wilen doen eh, maar da zijn er nog die zomer bussen da zijn er bussen die op het begin o peen spoor reden, want verbonden werd door elentric. Maar dat is hier niet geweest, die bussen. Maar da zijn de verschillende stadions. En euh daar rechts is zo een gedacht, maar da krijgt ge allemaal mee. Da's in 't Frans, maar da versteet gelle eh. De verstaat gelle eh aah ja want mijn kleindochter was in de week hier en die komt altijd, die zit in 't vierde en euh ik hed hier die haar Frans gezien en da was al redelijk serieus. Ik weet ni of ge die kent da's Tine Van Loo. Ja elke dinsdag dan komt ze hier eten dan komt ze van school als ze daar op bekap is, tuurlijk eh. Nee da zijn de verschillende bussen en dat gaat interessant zijn en ik heb da in 't Frans eh. Hier zijn de oude van de perrons van de dingeh van hoe da vroeger was eh. Ja ik zeg zo zeg ik pijs ik ben 90 jaar ik heb wat ik nodig heb, maar als er met mij iets gebeurd, weet ge wat ze er mee doen? Ze zetten het bij het oud papier hé. Ik heb wel tegen mijn oudste dochter gezegd dan moet ge da aan de heemkundige kring moeten vragen ik zeg da kan in het documentatiecentrum ze. Want wij hebben over tijd ook nog een boekje uitgegeven over 150 jaar en ik zei al de documentatie die ik geef die is niet voor bij de pastoor, daar geraakt ge ni binnen, maar particulier in het documentatiecentrum vastzetten dan kan iedereen der naartoe en daarvoor heb ik da 50 jaar gespaard, ni voor da te repareren en dan achteraf te overlappen, nee nee. Nee das een busstation in hersentals zoals de nieuw nu eh. En die hebben een jaarlijks vervoer van, in 98 al, een jaarlijks vervoer van 40 miljoen reizigers, 24 miljoen kilometers, 28 oude bussen, 900 personeelsleden das allemaal iets, da geef ik mee. Da krijgt ge allemaal en ge krijgt die plakker erbij, ja. Die plakker das het logo van de busspoorwegen. Ik heb da laten kopiëren. Hier das van de tram, die reed in 't stad. Dus tegen de markt daar op den dingeh, maar das wel een kaart kunt gelle die afprinten, da moogt ge allé want euh die heb ik moeten kopen die die kan ik niet geven hé. Allé als ge ze wilt, 20 euro, haa 20 euro zeg ik, nen halve euro, 20 frang heb ik daarvoor betaald, maar da is dan kunt ge zien hoedat die, die moest ni, die mochten geen kolen. Het is te zeggen ze moesten zien dat da ni vuil, want da was zwarte rook eh. Die naar Herselt vloog en da kwam allemaal in uw ogen eh. En dan kwam alles binnen eh. Ze mochten ook de stoomklep ni gebruiken. Kunt ge da geloven, nen tram die de markt op reed naar euh naar Scherpenheuvel bergaf, maar da was de molenberg da die moest poefen eer da die boven was want dan hing daar vanachter ene aan te stoken eh eer da die boven geraakte. Toen was daar de conducteur eh en kunt ge geloven?

Kwam de tram vaak te laat?

Ja die was, euh de spoorweg met stoom eigenlijk kon die vertraging oplopen doordat die natuurlijk die reed van Aarschot naar Leuven zal ik zeggen, dus die mag zo 90 kilometer per uur. Die stond in Gelrode, daar was een station Gelrode-Wezemaal, da kwam van leuven, maar dan den tramdie had ook zijn uren, die kwam veel te laat, verstaat ge, die kwam op het gemakske, maar als die dan, die reed niet direct terug. Gelijk nu met de trein en met de bussen herhalen eh. Die stond daar een uur of twee. Bij manier van spreken dus die als die een half uur te laat was ja dan binnen was die terug vertrokken eh. Het is daarmee, het is daarmee da ze nu iets hebben gevonden bij de spoorwegen, maar bij mij nu rijdt die er langer op. Maar die hebben da goed uitgevonden eigenlijk. En meer pitsstops genomen in 't station om da die direct terug gaat. Maar als er veel volk is 's morgens en 's avonds die mensen gaan werken en er zijn dagen dat er maar een paar mensen opstappen, dan euh dan hebt ge meer tijd. Daarmee als die vertraging heeft dan moet ge daar mee voor betalen eh. Die das daarmee waar ze willen inlopen eh. Maar vroeger met de tram, als ge de tram pakte, van één uur als ge de trein moest hebben eh dan moest ge ne tram vroeger pakken eh. Ma maar ja, daar was niets hé. Het is daarmee de taxi's die nu, kunt ge gene taxi's meer zien staan, maar

weet ge voor wa da was? Voor mensen ze moesten er wel veel voor betalen hé. Hier is da buiten centrum eh. Da is nu, wacht es ik heb het overtijd nog eens gevraagd aan iemand die aan de statie stond, 14 euro tot hier. Dat is, dat is... ja ma ja. Allé 't is aan ulle.

Werd er veel zwart gereden, zo zonder te betalen dat mensen meereden?

Ja, da was, da gebeurde toen ook. En dan zeker de jonge mensen. Zo als ze dan zagen dat hem afkwam, maar ja ge kon ni, als ge meeree dan kon ge er af gaan hier in 't withuis. Maar als ge wilde meerijden moest ge er terug op springen hé. Hij was daar er eer waren maar twee wagonnekes, da was gene tram voor 16 wagons hé. Maar daar da werd er ook gedaan hé. En weet ge nu kunnen ze daar vanachterop eh zo wij om te spelen op de brug, maar er waren er die zo meereden ook eh. An als ze der af waren konden ze er af springen, maar die reed niet hard hé.

Waren er veel stakingen bij de tram? Nu hoor je zo vaak op het nieuws dat de bussen steken enzo...

Nee nee toen was da zo ni. We moeten zeggen eh in onze tijd de oorlog was bezig toen ik hier begonnen was, dan had ge de keuze, ze zeggen ge hebt gedaan met school en wa wilt ge nu doen? Gaat ge ergens precenteren, zijt ge bij de v&v, een bedrijf da open was da duts gezind was als gij da ni waart dan kwam ge daar ni binnen. Euh want ik ben zo gaan precenteren in hugafo in herelt, maar da was waar de Duitsers anders waren, ik zeg bij de v&v en mijn vader was familie, maar ik zeg da gaat ni se, dat gaat zeker niet hé. En ik was wel vlaams gezind, maar het college was vlaams gezind, en euh da was zelfs zo, dat er een jong v&v in 't college gesticht was. Da waren vroeger pistes eh en daar is een piste die bij het verzet gegaan is, en er is een piste, een ander, die tussen de bewegingen deed, maar euh de jong v&v da was, allé, iedereen was daarbij. Da waren allemaal vlaamsgezinden, want het vlaams gezinde college, maar toen de oorlog aanbrak hebben ze het verstand gehad om al de ledelijsten te vernietigen, anders vlogen ze misschien allemaal samen in den bak. Maar ja ma ja verstaat ge, da hebben ze gehad. Da kunnen ze met hun dingies ni afpakken zo gezegd me da. Daar kunde geen fotooke mee pakken met dadde? En hedde gelle geen doesting om iets te drinken?

Aah ja da gaat en nee dankuwel en euhm, waren er dagen dat de tram niet reed?

Ja van stakingen was geen sprake, maar euh da was wel euh, maar da was wel uitzonderlijk, bij de spoor dat de Duits de, als hij nu speciale dingen moest doen, in die richting da er geen trein reed, dat hij de tram aansloeg, want de ging voor hé. Er mocht een reizigers trein zijn, er was een machine kapot, daar waren goederenwagons hé, dan pakten ze een reizigerstrein af hé. Weet ge wa ze wel respecteeren? De mijn, de treinen voor de mijn hé, daar bleven ze zoveel mogelijk af. Da respecteerde ze. Maar de ander, de ander, nee daar reden naar de mijnen en dan pakte ze een tram eh. Vroeger was er een Duitse chef hier in de statie ook hé.

Wanneer was de eerste keer dat u iets over de tram hoorde?

Ik zeg ik heb vanaf da ik 15-16 jaar was, heb ik met geschiedenis, da was altijd mijn vak, wiskunde ni ze. Daar was ik ni zot van, maar euh nu geschiedenis da heb ik altijd interessant gevonden, en euh ik zal mij daar altijd mee bezig houden, maar bij de sporen, maar daarvoor ook hoor maar mijn vrouw zei altijd, maar wa doet ge daar nu mee? Ik zeg ma ja bewaren om te lezen, voor als ik gepensioneerd ben, maar euh nee, ik ben daar bij de kring gekomen, in de heemkundige kring, da was in zietsens, het eerste jaar. Maar ik kon daar moeilijk dingen waar ik veel van af weet, in Leuven de railingstrein als die gebleven was, moest beginnen dan moest ik om kwart na zeven vertrekken, euh ik heb altijd hier gewerkt op 't perron, en euuh da wa dus drie na acht/negen. Maar toen mijn vrouw ziek was geworden, heb ik gevraagd om dagdienst te hebben. Daarmee was ik op de vergaderingen, die begonnen om acht ure. Dan was ik al weg. Van twee tot tien. Maar dan was ik om elf uur thuis. Dan was ik, dan was de vergadering gedaan, ze zeggen gij verdient hier twintig per uur en gij moogt de boeken versturen, ik stuurde boeken die besteld zijn en euh dan kwamen die altijd toe, zolang als de gronden het toelieten. Ik maakte dan facturen, en euh nu da die dingies gelomen zijn, staat da op 't internet. Maar un da infrans gekomen is, das natuurlijk ni voor alle weken hé, maar nu hebben we bestellingen van 't buitenland he. En van Canada en van Duitsland is da hetzelfde. Maar da is dan ook het verschil met klein boekskes, die steekt ge rap in de brievenbus, de brievenbus en weg en nu zijn er zo geen brievenbussen meer. Dikke boeken moeten naar de post eh. Dus ik, ik pak de bus eh. Dan kan ik het briefje krijgen eh, maar da doe ik nog altijd en da blijf ik doen, er was iemand die 80 jaar was en die had een vrouw en zei, die liet zo uitschijnen, ik heb geen tijd, maar ik blijf er bij ge zijt zo iemand, mensen doen da als ze moeten buitensmijten, het vertrekgeld is te hoog, haha, ik krijg daar natuurlijk ni veel voor, da's een hobby eh. En ik vertrek als één van de laatste, maar nee zolang ik da kan doen doe ik da. Das beter eh, zit ik hiet te koekeloeren, dat kan ik niet hé. En dan heb ik mijn bezigheid hé, maar het

is daarmee da ge nu in de kapel van 't gasthuis die dingen die zich bezig houdt met 1418. Met de gemoederen van de scholen, want die 14e mei dan, da zult ge wel krijgen, dan gaat er een loop zijn van de jeugd hier, ik weet ni da's iets met de leraars eh. Voor die één die da uitgevonden heeft, en al de gene die iets doet of degen die euh iets uitgeeft ofzo eh. Want ge weet wa da is da's een heel programma ze. Een heel programma. En dan ben ik ook mee met het personeel van da. Met mijn boeken te verkopen, ik heb er van 1418 enzo. Dan kost da... voor het volk da geïnteresseerd is eh, en het stad heeft geen geld ni meer die hebben de subsidies onder gehalveerd, wij hebben niks meer te vragen, ze hebben da gehalveerd, maar nen boekuitgever die volhard hé en dan zijn wij zo, allé de geschiedenisboeken uitgeven, maar wij de kring specifiek, die waren goed, goed ge expoideerd zal ik zeggen hé. Die vervoerden klein pakskes, en als de tram dan kwam, of de bus is da ook een tijd geweest, dan eh, en die hadden een café aan 't station waar ze hun pakskes zetten, dan konden de mensen die gaan halen. Als da met de tram vervoerd was, dan konden ze da gaan halen eh. En ze konden het daar gaan versturen ook. Euhm maar de spoorweg deed ook pakskes, maar da waren grote en die waren iets duurder. Maar natuurlijk, tien centiemen waren tien centiemen. Zeker toen hé. Dus euh dan ginegen ze daar, da deed de tram ook. Die vervoerde, zeg ik, reizigers, maar ook goederen, soms apart, soms euh gemengd, maar die hadden ze dus achter pikbus hadden ze die euh een loskaai hé. En daar aan da spoorweg station, da was gelegen vlak naast de spoorweg. Op de tijden, zogezegd, daar waar nu de brandweer is. Zo die met de tram gingen ze een klein beetje verder. En daar was een station en een depond, zo om de trams te zetten eh.

Hebt u ooit meegemaakt dat de tram een berg niet op kon en dan helemaal moest achteruit bollen om er op te geraken?

Ja, ja, maar euh hier op de herselse steenweg in de gemeente, maar da was natuurlijk langzaam aan bergop eh. Dan, dan pakten ze een tweede locomotief, die ze er vanachter tegen zette en die stootte tot ze boven was, en dan was da bergop en dan wist ge o pvoorhand die gerakt er ni op. Nee achteruit komen, da ging ni, dan namen ze een tweede dinges eh. Een tweede locomotief eh.

Weet u nog hoe die reed in 't stad?

Hoe dat die ree, die ree, aah de weg. Ja, die van Betekom die reed voor 't station en dan draaide die onmiddellijk, waar nu de, de, allé den hof van de chef geweest is eh, maar waar da nu met die fietsen gezeten is, allé langs de linkerkant daar. Recht van het station. Dan reed die de brug op. Over de spoorweg. Da was 26 meters. Dan reed die naar betekom. Die van Westerloo, die reed door de statie straat en die reed in hierse het begin waar de weg begint, allé de piste van de dirigent daar staat zo een plakkaat. Die hebben ze daar dood geschoten in 1418. In het midden van de straat gelijk op de grond, maar ze waren daar natuurlijk tegen. Ze hebben da een tijd weggedaan, maar nu hebben ze da terug rechtgezet. Waar da die brugge staat. Daar reed die op, en dan reed hij zo naar Westerloo eh. En die stopte aan 't withuis. En dan op de lange steenweg, dan pakte die onmiddellijk de gijmelse steenweg en dan zo over, er waren twee bruggen naast elkaar, één voor daar stonden huizen, voor over de spoorweg en één voor die huizen, daar waren twee bruggen naast elkaar. En ze zagen de brug ni, maar de status. De statie zeg ik, het bouwwerk. De stenen, de bakstenen eh. Daar hebben ze lang gestaan en dan die straat en in rillaar reed hij op de markt dus de leien eh en dan naar houwaart, naar boven eh. Maar kunde u da... ten eerste de steenwegen waren, in 't stad natuurlijk konden ze ni anders, maar daar buiten waren veel smaller. Maar er was geen vervoer eh. Dan zag gij juist nen otto, ik weet nog zelfs zo ver eh, dat de dokter die euh dat die bij de patiënten kwam eh te paard, ja te paard! Ja dokter Bergen die woonde recht tegen over het gasthuis. In da huis waar ni die tandarts woont, Rutten. Die die politicus. En euh die woonde vroeger en die kwam met zin paarrd naar de mensen. Ja ma ja, de kunde u ni, daar waren geen otto's da kon de ge ni kopen. Maar allé da kunde u ni, das precies, die 50 jaar das precies een eeuw verschil eh. Ja, dat is zo zenne.

Kent u ten slotte nog een leuk verhaal over de tram? Dat er iets gebeurd is ofzo, of iets speciaal...

Ja daar was wel, allé da heb ik gelezen, of da da waar is weet ik ni, maar euh dat er een chef garde was, die dronk en feitelijk de tram nam eh daar was een café en dan stopte ze daar gingen ze daar iets halen, maar ze bleven daar wat hangen. Ik heb da, da staat ergens beschreven ze. Maar da da waar is da weet ik ni ze. Ik zal is zien of jier nog iets opstaat da ge kunt gebruiken, wanneer de busspoorwegen ontstaan zijn, euh dus van 1885 en verder van 28 mei '84. Ja dan is da juist hetzelfde dan da da nu is eh. Discussies over de reisweg. Gij wilt de tram ni door uwen hof en gij wilt da ni verder, da was juist hetzelfde gelijk als nu eh. Maar eigenlijk hebben de busspoorwegen in België het drukste spoorwegnet gehad van heel Europa. En euh de tram was een aanvulling daarvan. En die hebben ook tot veel steden bereikt. Vel steden waar ge ni naar toe kon eh, maar er reden veel trams. Da hebben ze eigenlijk wel goed gedaan,

en euh met de bussen natuurlijk da's nog gemakkelijker achteraf. Eh maar de tam was eigenlijk een echt aanvulling en zeker in 1418 en zeker de mensen van hier gingen om geld te hebben eh. Ze gingen ermee naar Brussel , met de tram eh, maar onderweg werden er zaken afgepakt eh. De Duits die waren overal achter eh. Die waren overal achter. En aah ja die betaalde trambrug over den demer daar die is gebouwd in 1901. Die grote brug eh. Van 36 meters. En vroeger waar da den tram moest passeren voor de mensen af te zetten. Daar stond een bord, ik weet ni of het bij die dinges ook ni bijzit, verboden de sporen over te steken. Da da stond er. Aah ja daar waren ni gelijk als nu, maar altijd enkel vaste haltes. Vaste haltes wilt zeggen als er geen volk was of ni, die stopte daar altijd. Nu bus als er niemand is en uw dinges ni omhoog steekt, rijdt hem door, maar toen die stopte als er niemand stond, die stopte altijd. Daar was ni, bij de trams waren er zoveel haltes ni als bij de bussen eh. Nee nu 30, toen 7 dinges. Grote sporen lamgelege, de sporen...